

IN MEMORIAM

CONSTANTIN DIMOFTACHE ZELETIN (1935-2020)

Diamantul Smerit

Pe 23 Februarie a.c., la Mănăstirea Samurcășești de lângă București, l-am condus pe ultimul drum, celebrându-i viața și opera, pe Constantin Dimoftache Zeletin (d. 18 februarie 2020).

Biografie. Dada, cum îi spun familia și cei apropiați, s-a născut în satul Burdusaci, comuna Răchitoasa, în fostul județ Tecuci, pe 13 aprilie 1935, zi când, în sinaxarul ortodox, îl pomenim pe Sf. Mucenic Dada. În timpul școlii primare din satul natal, mama sa, Maria, i-a fost învățătoare; iar tatăl preot, Nicolae, i-a dat o frumoasă educație muzicală. A urmat Colegiul Național „Gheorghe Roșca Codreanu” din Bârlad (1945-1952) și a absolvit Facultatea de Medicină din București, secția Pediatrie, cu specializare post-universitară în biofizica celulară, biofizica radiațiilor, criobiologie și biocibernetică (1959). A fost membru al Academiei de Științe Medicale (1994) și al Uniunii Scriitorilor din România

(1967), Președinte fondator al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, Președinte de Onoare al Societății literar-culturale „Academia Bârlădeană”, autor a zeci de volume de literatură, distins cu premii naționale și internaționale, decorat de Președenția României.

Context politic. Înainte de toate, mulțumim lui Dumnezeu pentru viața minunată și roadele nestemate ale vieții acestui luminat christofor, purtător harismatic și harnic al credinței în Hristos, aflat în *Călătorie spre transparență* (titlul primei lui cărți de poezii) la răscrucea tragică a primelor două milenii ale erei creștine. Sub comunismul instaurat, în secolul trecut, în Uniunea Sovietică – și continuat, în formele lui corupt-metastatice, în China, Rusia, Coreea de Nord sau România de azi – au suferit și pierit, martirizați într-o formă sau alta, mai multe zeci de milioane de oameni decât în toate perioadele de persecuție a creștinilor din toate timpurile. Acesta este contextul în care a trăit și și-a desăvârșit lucrarea de medic-scriitor Dr. Constantin Dimoftache și poetul-cărturar original C.D. Zeletin, *Uomo Universale* al Neamului Românesc, pe care l-a slujit fără rest.

Activitate științifică. Dada detesta laudele și lenea, dar superlativalele l-au însoțit permanent, ca intelectual multi-disciplinar și savant vizionar, de geniu: cercetările lui

citrospectrofoto-metrice, după o metodă originală, asupra diferențierii limfocitelor din sângele periferic (care, pe frotiu, au toate aceeași morfologie) l-ar fi îndreptățit, poate – dacă ar fi trăit și ar fi fost sprijinit într-o țară avansată – să aspire la o recunoaștere similară cu cea a ilustrului său unchi și înaintaș, George Emil Palade, Laureat al Premiului Nobel pentru Medicină. Înaintea confirmării lor prin microscopie electronică, Dimoftache Zeletin a intuit existența limfocitelor T (cele care asigură citotoxicitatea și despre care știm azi că se diferențiază de limfocitele B, care produc anticorpii).

Înaintea publicării celor șapte volume de *Opere alese* ale lui C.D. Zeletin la Editura Spandugino, Academicianul Solomon Marcus propunea editarea unui al optulea volum cu *Scrierile științifice* ale Prof. Univ. Dr. Constantin Dimoftache Zeletin – o datorie care sper să se împlinească postum, prin grija colaboratorilor remarcabili ai savantului.

Poet-savant. Acest eminent om de știință este unul și același cu poetul original, traducătorul de poezie, eseistul, istoriograful, genealogul, criticul literar și de artă, muzicologul, cărturarul erudit și prolific C.D. Zeletin, pe care l-au apreciat și cultivat personalități de prim rang ale culturii românești și europene. Monumentala lui serie de *Scieri alese* și *Crestomația de familie*, publicată cu prilejul Centenarului George Emil Palade tot la Editura Spandugino, se impun de la sine în cultura română ca una dintre izbânzile editoriale de după 1989.

Nu-l poți judeca pe poet, o spune el însuși: „Singurul om drept cu mine nu pot fi decât eu.” (*Așternutul insomnicului*, sub tipar). „De la început trebuie să spun că am fost și sunt poet care traduce, și nu traducător care scrie poezii”, mărturisește C.D. Zeletin într-un interviu pentru Radio România. „Adică am scris poezii de mic și la un moment dat s-a maturizat o anumită structură psihomentală și culturală care m-a făcut pe mine însumi să spun că sunt poet. Și după aceea m-am apucat să traduc, fără să mă îndemne nimeni; încă de când eram elev la liceu, am tradus din Baudelaire, din Hélène Vacaresco, din Anna de Noailles, din Victor Hugo, din Leconte de Lisle, din parnasieni. Am tradus «la patru mâini», cum se spune, *Espoir en Dieu* de Victor Hugo, cu Moș Emil Palade, tatăl savantului, când venea la Burdusaci, pe care am publicat-o după aceea”.

Pentru criticul literar Theodor Codreanu, „cea dintâi impresie pe care o produce opera lui C.D. Zeletin este *armonia*. Izvorul acesteia nu este altul decât vocația primă, pe care el și-o recunoaște, poezia. Un aforism o definește astfel: *Poezia rămâne muzica actului de gândire*. C.D. Zeletin este poet în fiecare pagină pe care o scrie, chiar și în aceea care se arată mai strict erudită, deci amenințată de uscăciune. În felul ei, această operă mustește de *moldovenitate*, ridicată pe treapta de sus a universalității”¹. Întocmai, sau pe aceeași lungime de rază, ca Eminescu, m-aș

¹ Th. Codreanu, *Scritori vasluieni*, Tritonic, București, 2019, pp. 159-160.

încumeta să adaug, pentru care poezia este: „Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea”. Dincolo de armonia operei și a personalității, pentru C.D. Zeletin comandamentul suprem, deasupra celui estetic, rămâne însă iubirea:

„Nu pot urî. Am alte păcate, dar pe acesta cred că nu. Când voi trece dincolo, va trebui să născocesc ceva împotriva urii, încredințându-mă că, totuși, e cu puțință să fi urât. Dar cum să fac lucrul acesta fără riscul păcatului celuilalt, al mințirii?!”, se întreabă C.D. Zeletin.²

„Un asemenea om”, continuă criticul amintit, „nu putea fi decât întruparea arhetipală a delicateții, pe care el o transformă în suprema normă de viață, condiția însăși a respectării creștine a libertății celorlalți: «Văd în delicatețe o religie a libertății celorlalți».”³ L-am întrebat cândva, în timp ce peripatetizam pe malul Mării Negre la Eforie, ce epitaf și-ar alege din literatura universală. Mi-a recitat spontan primul catren din „Fêtes de la Patience” de Arthur Rimbaud:

„Oisive jeunesse
À tout asservie,
Par délicatesse
J'ai perdu ma vie”.

C.D. Zeletin nu și-a irosit viața, ci și-a fructificat-o prin răbdare statornică întru bucuria mântuitoare a sufletului (Luca 21, 19). Theodor Codreanu descrie o „euharistie estetică” în paginile poetului, care îmbină „savoarea miezului cu tăria de caracter, pe care a pariat și Eminescu. (...) În definitiv, farmecul personalității lui C.D. Zeletin vine din punerea în ecuație a rigorii, cu tăria de caracter, și a blândeții creștine venind direct din omenia mioritică. De-aici, probabil, și afinitatea lui cu formele fixe ale liricii, pasiunea cu care a tradus sonetele italiene ale lui Michelangelo și ale altora, dar și marea poezie a lui Baudelaire”⁴.

Această „euharistie artistică”, așa numită de chiar Zeletin, co-există, cred, cu o euharistie etică și etno-genetică extinsă – „din adâncurile poeziei și cântecelor noastre strămoșești” (pe care le-a cules, memorat și interpretat cu abnegație și rafinament) – la întreaga viață și operă a poetului-savant. Pentru contemporaneitate, viața lui ilustrează oximoronic motto folosit de Walter Pater, *ex forti dulcedo* (în sensul de blândețe ca sevă a puterii spirituale), pentru a descrie „adevăratul tip al Michelangiolescului” („the true type of the Michelangelesque”).

Ca istoriograf al medicinei, a descoperit că singurul sonet al lui Leonardo da Vinci, „*Se voi star sano osserva questa norma...*” este de fapt prologul poemului

² C.D. Zeletin, *Zdrențe în paradis*, Spandugino, București, 2012, p. 39.

³ Th. Codreanu, *op. cit.*, p. 160.

⁴ Th. Codreanu, *op. cit.*, p. 167.

didactic medieval *Regimen Sanitatis Salernitanum* (numit și *Flos medicinae scholae Salerni*, sec. XIII), tradus din latină în italiană sub forma unui sonet.

Homo poeticus. Sintetizând, în manieră nietzcheană: viața apolinic-ascetică și opera armonios-luminoasă a poetului-savant C.D. Zeletin îl disting – între heraldii „sumei lirice de voievozi”, cum îl numea Petre Țuțea pe Mihai Eminescu (deschizătorul de drumuri multi-, inter- și trans-disciplinare în cultura și spiritualitatea românească) – de boema dionisiac-aventuroasă și opera ermetic-inițiativă a altui poet-savant de geniu, matematicianul Dan Barbilian, *alias* Ion Barbu.

Mihai Eminescu, Ion Barbu, C.D. Zeletin: triada diamantină de poeți-savanți ai literaturii românești. Dintre ei, C.D. Zeletin are tăria diamantului smerit, topit la punctul de incandescență transparentă al rugăciunii neîncetate (Luca 18, 1-8), un diamant smerit în Iisus Hristos Mângâietorul! În spiritul grecescului *παρηγορία* (*i.e.* mângâiere) și în replică diafană la „sufletul nemângâiet” eminescian, poetul dorea să mai scrie o carte de poezii intitulată „Parigorii”...

Rezonanță Chenotică. Îndrăznesc să gândesc destinul exemplar al lui C.D. Zeletin ca om nepereche, în rodnică rezonanță cu ceea ce Sfinții Părinți numesc *chenoza* Fiului lui Dumnezeu prin Întrupare și Cruce și îndumnezeirea firii Sale omenești. Fiul lui Dumnezeu s-a făcut Om pentru a umple firea omenească de slava Sa, de Logos întrupat: „Și Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălășluit întru noi; și noi văzutu-I-am slava ca pe slava Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 14). Prin aceasta, El dă putere dumnezeiască trupului și totodată îndură pătimirile trupului umanității căzute în universul istoric spațio-temporal: Fiul lui Dumnezeu se smerește prin Întrupare ca Fiul Omului. Iisus Hristos, prin pătimiri și minuni, ne-a dăruit desființarea păcatului și darul îndumnezeirii la care suntem chemați cu toții: „Fiți voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru cel Cereș desăvârșit este!” (Matei 5, 48).

Mai presus de inteligența înfricoșătoare, geniul formulării liric-apodictice și neobosita lui putere de muncă, Dada întruchipează pentru mine răspunsul viu la îndemnul divin spre desăvârșire în lumea de aici. Dada a fost un om bun, fundamental bun și blând, luminos și delicat, înzestrat cu dreapta măsură a diamantului smerit, cristalizându-și viața și încrustându-și opera doxologic, aducând – prin chiar ființa lui inspirată și harnică – laudă lui Dumnezeu. Ca părinte spiritual și-a vărsat vază-Duhul în noi (cei care am avut privilegiul de a-i fi în preajma mirifică), cu iubire de sorginte chenotică, împlinindu-se socratic-pedagogic și cristic-jertfelnic în ceilalți –, fie că erau rude sau prieteni, cunoscuți sau persoane străine, creștini sau de alte credințe, agnostici sau ateii, pacienți, cititori, ascultători, spectatori. A dăruit pur și simplu, fără rezerve, chiar arhive rare și rodul propriei munci istoriografice sau de critic de artă – ca să dau doar două exemple generice, fără a specifica numele unor specialiști din România și Basarabia care i-au solicitat sprijinul și l-au primit din toată inima.

Călugar alb. În intimitatea lui nespasă, Dada a fost ceea ce Părintele Arsenie Boca numea un „călugar alb” – substitutul secular al preoției celibatate –, care urma

axiologia jertfei în mijlocul societății atee înainte de 1989, în mijlocul lumii adesea declarat anti-creștine după 1989. În timpul studenției mele, dacă mi-amintesc bine, Dada discuta despre „călugarii încinși cu vânt” ai isihiei cu Profesorul Sergiu Emil Demetrian, distinsul indianist împreună cu care a tradus *Ramayana* în românește (după o repovestire a lui C. Rajagopalachari).

În 2002, când l-am invitat la Oxford pentru a participa la decernarea doctoratului meu în psihologia religiei (privind viața și opera lui Petre Țuțea), am fost oaspete – împreună cu Dada și Mama mea – la Hugh Trevor-Roper, Baron Dacre of Glanton, Profesor Emerit de Istorie Modernă la Colegiul Christ Church din Oxford, fost ofițer MI6 și participant la Procesul de la Nürnberg (unde îl interviewase, între alții, pe Joachim von Ribbentrop). La câteva minute după ce-am intrat în salonul lui din Old Rectory in Didcot, Baronul Dacre, unul dintre cei mai ređutabili și idiosincracici intelectuali oxonieni ai secolului trecut, conversa volubil în franceză cu Dada, pentru care arăta un deosebit interes (în timp ce se întreținea în rusă cu Mama și în engleză cu mine). După o jumătate de oră, conversația lor atinsese un grad de intimitate de necrezut, până acolo unde Lordul – ce nu părea să știe că avea cancer, întins ca pe-un altar pe divan – și-a lăsat abdomenul examinat și adenopatiile inghinale palpate de oaspetele român: atâta încredere inspira harisma lui Dada, călugarul-doctor fără de arginți, ca să aline suferința unui om discret și dificil, pe care abia îl cunoscuse...

Chenoza pedagogică. Dada rămâne exemplar prin vocația lui profesorală de *arbiter elegantiae*, dincolo de memoria fotografică și dotarea intelectuală excepțională, de răbdarea imună la adversitatea în mijlocul căreia a trăit – nu doar la nivel socio-politic, dar și la cel biologic, dacă e să amintim suferința somatică din ultimii ani, dar mai ales insomnia nemiloasă de aproape o viață (alături de Emil Cioran, C.D. Zeletin este unul din insomnicii emblematici ai literaturii române, așa cum se va vedea din volumul postum de poeme gnomice în proză, *Așternutul insomnicului*). Rămâne legendară disponibilitatea lui necondiționată de a-l întâlni cu bucurie pe celălalt, indiferent de nivelul social, rangul profesional, forța intelectuală sau circumstanțele neprielnice. O spune el însuși într-o reflecție, în spiritul Predicii de pe Munte:

„Treci pe lângă un suferind și nu-l vezi: se poate. Treci și-l vezi: e ceva. Treci, îl alini și-l miluiești: e foarte bine, dar nu-i de-ajuns: ideal ar fi să ți-l asumi. Aici stă cheia! Aici să te văd!”

Alexandru D. Popescu PRAHOVARA⁵

⁵ Dr Alexandru D. Popescu PRAHOVARA este Pastoral Associate la Balliol College, University of Oxford.